

Stockholm 2022-05-02
Justitiedepartementet
Ju2022/00245

Remissvar SOU 2022:1 Förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott

Inledning

När ett barn misstänks för ett brott är det viktigt att ha ett tydligt barnrättsligt perspektiv som utgår från FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen), särskilt konventionens grundprinciper och de artiklar som handlar om barn som misstänks för eller begår brott. Barn som misstänks för brott ska behandlas på ett sätt som främjar barnets känsla av värdighet och värde och som främjar barnets återanpassning till samhället.

De rekommendationer som FN:s barnrättskommitté har gett i sin allmänna kommentar nr 10 om barnets rättigheter inom rättskipning för unga lagöverträdare, särskilt punkterna 56-58 som handlar om att ett barn inte får tvingas att avge vittnesmål eller erkänna sig skyldiga och att barn som förhörs ska garanteras juridiskt biträde eller annan lämplig företrädare, är också viktiga att beakta. Andra centrala aspekter som framgår av kommentaren handlar om att lagar och förfaranden ska vara speciellt anpassade och att barnets personliga integritet ska respekteras under alla stadier i rättsprocessen. Detta handlar om att rättsväsendet, men även media, måste visa stor försiktighet när barn misstänks för brott.

UNICEF Sverige tillstyrker stora delar av utredningens bedömningar och förslag och är positiva till den tydliga barnrättsliga analys som genomsyrar utredningen. Vi anser dock att utredningen hade gagnats av att lyssna till barn och unga med egen erfarenhet i frågan. Detta hade gett ett ytterligare perspektiv till den information utredningen samlat in från bland annat polis, socialtjänst och kommuner.

Slutligen vill vi lyfta vikten av tid och resurser för att utredningens förslag ska kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt. Det handlar i detta sammanhang främst om att investera i socialtjänsten, så att socialtjänsten har både kunskap och resurser att genomföra de delar av utredningens förslag som gäller dem.

4.7.7 Åtgärder för att säkerställa att brott som barn under 15 år misstänks för utreds i större utsträckning

Utredningens bedömning: Någon förändring av presumptionsregeln i 31 § första stycket lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare bör inte göras.

Utredningens förslag: I syfte att öka kunskapen om och kompetensen kring socialnämndens möjlighet att påkalla en utredning enligt 31§ andra stycket lagen med

särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare när ett barn under 15 år misstänks för brott ska kunskapshöjande åtgärder vidtas.

Vi uppfattar att kunskapshöjande åtgärder kommer att leda till att fler brott utreds, vilket kommer att förbättra möjligheterna att förstå behovet av sociala insatser hos barn som begår brott. Att samhället agerar och utreder brott i högre utsträckning är även positivt för brottsoffret.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige delar utredningens bedömning. När ett barn misstänks för ett brott är det angeläget att klarlägga vad som har hänt och bedöma vilka insatser som kan krävas för att skydda barnet från att begå nya brott och från att fastna i kriminalitet. En utredning kan också visa om någon vuxen har påverkat barnet att begå brott.

UNICEF Sverige tillstyrker förslaget att öka kunskapen om socialnämndens möjlighet att initiera en utredning om det är nödvändigt för att avgöra vilka insatser från socialtjänstens sida en ung person kan behöva. För ett långsiktigt positivt resultat av förslaget krävs dock, utöver kunskapshöjande åtgärder, ytterligare investering i socialtjänsten, finansiella resurser och tid.

Kap. 5.5.2 Åklagare ska ha rätt att på eget initiativ väcka bevistalan

Utredningens förslag: Det ska vara möjligt för åklagaren att, även utan framställan från annan behörig aktör, väcka bevistalan vid domstol.

Detta innebär att kretsen för vilka som kan väcka bevistalan utvidgas och, som UNICEF Sverige uppfattar det, att barn kommer att kunna vända sig till åklagare för att väcka bevistalan. Detta kan komma att leda till att fler fall kommer till domstol.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker förslaget. Efter att omständigheterna för ett brott klarlagts är det angeläget att kunna föra en bevistalan i domstol, i syfte att på ett rättssäkert sätt och med beaktande av den så kallade oskuldspresumtionen kunna utreda barnets eventuella del i skuldfrågan. Detta är viktigt för att den som är oskyldig till ett brott till fullo ska kunna frikännas från alla misstankar och för att bättre kunna hjälpa den som har begått ett brott till återanpassning och rehabilitering.

Precis som utredningen bedömer menar UNICEF Sverige att domstolsförfarandet behöver anpassas till barn. Domare och nämndemän bör exempelvis få särskild utbildning i barnets rättigheter och barnet behöver få anpassad information på ett sätt som barnet kan ta till sig och förstå. UNICEF Sverige anser också att fler insatser och ytterligare forskning behövs gällande barn och unga som begår brott.

Att ett brott utreds, att skuldfrågan avgörs och att samhället agerar mot den som har begått ett brott är slutligen även viktigt för brottsoffret.

Kap. 6.2.7 Att förhöra barn som misstänks för brott

Utredningens bedömning: Bestämmelserna om förhör med barn förefaller vara ändamålsenliga och några författningsändringar är därför inte påkallade. Polismyndigheten har nyligen inrättat en utbildning för fördjupning i bland annat förhör med barn. Utgångspunkten bör vara att denna utbildning utvärderas inom de närmaste åren.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige ställer sig positiva till utbildningen gällande bland annat förhör av barn. Vi vill lyfta vikten av att barn alltid ska förhöras av polis med särskild kunskap om barn. Vårt intryck är att barn över 15 år sällan förhörs av polis som har fått fördjupad utbildning i att förhöra just barn. Vi vill också här särskilt lyfta vikten av att barn med funktionsnedsättning förhörs av polisen med särskild kompetens, dessa barn är särskilt sårbara i sammanhanget och kan ha en lägre grad av mognad trots att de är över 15 år.

6.3.6 Bestämmelserna om socialtjänstens närvaro vid förhör med barn som misstänks för brott bör skärpas

Utredningens förslag: Vid förhör med ett barn som fyllt 15 år men som ännu inte fyllt 18 år och som är misstänkt för ett brott på vilket fängelse kan följa ska en företrädare för socialtjänsten närvara om det inte finns särskilda skäl som talar emot detta.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker förslaget. När ett barn misstänks för brott spelar socialtjänsten en central roll. Det är av högsta vikt att rättsprocessen är anpassad för barnet, socialsekreteraren kan här vara ett viktigt stöd för barnet i förhörssituationen. Att socialtjänsten deltar gynnar även barnets fortsatta kontakter med socialtjänsten.

Kap. 6.7.5 Samverkan mellan myndigheter fungerar i allt väsentligt tillfredsställande

Utredningens bedömning: Samverkan mellan berörda myndigheter när det gäller barn som misstänks för brott framstår i allt väsentligt som välfungerande.

Utredningen bedömer att det kan finnas anledning att, i annat sammanhang, överväga om det behövs ytterligare sekretessbrytande bestämmelser som gör det möjligt för samverkande myndigheter att sinsemellan dela information om barn som misstänks för brott och därigenom förbättra förutsättningarna för samverkan.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige delar inte till fullo utredningens bedömning. Vikten av samverkan mellan berörda myndigheter för att förebygga och återanpassa barn som begår brott kan inte nog understrykas. För ett effektivt samarbete krävs enligt vår uppfattning ytterligare sekretessbrytande bestämmelser och tydliga ansvarsområden för berörda aktörer såsom skola, socialtjänst och rättsvårdande myndigheter.

Kap. 7.6.2 Ett drogtest bör få genomföras om det kan antas ha betydelse för att avgöra behovet av socialtjänstens insatser

Utredningens förslag: att bestämmelsen i LUL om möjlighet att utföra frivilliga drogtestar på barn under 15 år ges en mindre restriktiv utformning.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker förslaget och anser att utredningen har landat i ett underbyggt och väl avvägt förslag. Barn har rätt att skyddas från användning av narkotika och det är angeläget att samhället på ett tidigt stadium når fram med stöd och vård. Ett påtvingat drogtest är samtidigt en ingripande åtgärd och ett intrång i den personliga integriteten. UNICEF Sverige delar utredningens analys, att åtgärden ska stå i rimlig proportion till det ändamål som åtgärden syftar till, att barn och unga som använder narkotika erbjuds stöd och vård. UNICEF Sverige vill samtidigt understryka att tvångsåtgärder ska användas som en sista utväg. Det som bedöms vara barnets bästa ska alltid i första hand beaktas och barnet har rätt att få information om åtgärden på ett sätt som barnet kan ta till sig och förstå.

UNICEF Sverige

Pernilla Baralt
Generalsekreterare

Vid eventuella frågor och fortsatt dialog kontakta gärna Maj Fagerlund, barnrättsjurist
UNICEF Sverige, maj.fagerlund@unicef.se